

Niets herinnert meer a

Maar waar nu studenten wonen, vielen ooit de

REPORTAGE

Zomaar een studentenhuis in de Jozef Israelsstraat. Of niet? Het huis op nummer veertig blijkt een roerig verleden te hebben gehad, zo blijkt uit dit verhaal van ex-bewoonster Maartje Kouwen.

Door MAARTJE KOUWEN

Op een zonnige herfstmiddag zwaait de deur van de Jozef Israelsstraat 40 open. Een studente stapt naar buiten en springt bijna op haar met bloemetjes versierde fiets, als een vriendelijke meneer op haar af komt. Uitgerust met een camera, vraagt hij of hij misschien een foto van haar mag nemen, voor het huis waar ze uitkwam. Verbaasd kijkt ze hem aan, maar dan blijkt de meneer precies op deze plek geboren te zijn. Tijdens de oorlog kroop hij als baby rond in haar studentenkamer.

Enkele weken later zit de inmiddels 67-jarige Ben Rekker in het huis uit zijn jeugd. Naast hem zit zijn 86-jarige moeder. Het is bijna zestig jaar geleden dat ze afscheid namen van dit huis. In hun voormalige woonkamer staat een hoogslaper, kasten zijn gevuld met studieboeken en op een knaloranje muur prijken reisfoto's. "Ik moet wel goed kijken", zegt moeder Rekker bevestigend. "Er is een hoop veranderd!"

Toch is ook nog veel hetzelfde, ontdekken ze later. Het huis heeft hoge plafonds, gesierd door ornamenten met ingewikkelde motieven. "Kijk mam, die zaten er toen ook al", roept Ben, "ik maak er gelijk een foto van." Moeder Rekker onderzoekt de drie meter hoge ramen. "Och jongens, daar moest je de trap bij halen om die schoon te maken. Dat was een hoge hoor! Ik zie me er nog staan."

Ben merkt dat het kogelgat inmiddels verdwenen is. "Daar linksboven zat een kogelgat in de ruit, van tijdens de bevrijding. Het was altijd wat provisorisch gedicht", lacht hij.

Ook de rest van het huis brengt herinneringen terug. Het aanrechtblad in de keuken dateert nog uit de oorlog en bij het kraantje in het toilet wasten de Rekkers hun handen. De douche is recent. "Een douche? Die hadden we niet", weet moeder Rekker. "Ik stopte Ben gewoon in een teiltje in de tuin."

In die tuin staat hetzelfde schuurtje als toen. Op de plek waar nu oude fietsen, een verroeste barbecue en verkleurde tuinstoelen staan, deed moeder Rekker de was. "De ratten liepen er langs de muur en het was er flink koud."

Het huis had, net als nu, geen centrale verwarming. Op de plek van de gaskachel stond vroeger de kolenkachel. Twee keer per winter kwam de kolenboer met zijn kar. Duurder en goedkopere kolen deden de Rekkers door elkaar. De kolenboer droeg de kolen op zijn rug en liep door de keuken naar het schuurtje in de tuin. "Och, dan kon je het hele

Jozef Israelsstraat in de oorlog

Groningen wordt in de Tweede Wereldoorlog meerdere malen per ongeluk slachtoffer van een bombardement. De bommen kwamen niet van de Duitsers, maar waren van Engelse komaf. De piloten dachten vermoedelijk dat ze boven Duits grondgebied vlogen of hebben per ongeluk hun munitie geloosd.

De meeste slachtoffers vallen in de nacht van 26 op 27 september 1941. Een Engels bombardement op Emden wordt op het laatste moment geannuleerd vanwege opkomende mist. Een aantal vliegtuigen is echter al onderweg en bombardeert per ongeluk de Jozef Israelsstraat, met dodelijk afloop.

De jongste slachtoffers vallen aan het Jozef Israelsplein, op nummer 7 en 8. Abraham (11), Bastiaantje (9) en Grietje (6) vinden in die nacht de dood. Ook Jozef Israelstraat 38 wordt vol getroffen, waarbij drie studenten om het leven komen. Simon Lambertus Steenhuisen (25), Auko Knol (25) en Jan Jacob de Groot (23) overlijden in hun studentenhuus.

Het pand wordt het jaar erop vervangen; de omringende huizen worden gerestaureerd. Zo ook de Jozef Israelsstraat 40 waar mevrouw Rekker-Smit en haar man in 1942 komen wonen. Dat de top van het huis volledig in brand heeft gestaan, is dan niet meer te zien; de ramen zijn vervangen en het puin is verdwenen.

De Jozef Israelsstraat is een straat met allure. Via haar grootouders kon mevrouw Rekker-Smit de prachtige onderverdieping bemachtigen. De huurprijs weet ze nog precies: 40 gulden

per maand. Echt goedkoop was dat niet, maar daarvoor kregen ze wel een huis op een mooie locatie, met veel ruimte.

In het huis worden drie kinderen geboren, later zouden er nog vier volgen. Ben Rekker was de eerste. Hij herinnert zich het huis nog goed, waar de familie Rekker tot 1950 woonde. De Jozef Israelsstraat staat voor hem symbool voor een onbezorgde jeugd.

Toch zijn het wel de oorlogsjaren waarin hij opgroeit. Voedsel wordt steeds schaarser, melk is niet meer in de stad te koop en boodschappen zijn enkel met bonnen te verkrijgen. Omdat Jozef Israels een Jood was, wordt de straat door de Duitsers omgedoopt tot De Vries Lamstraat.

In 1945 wordt de stad bevrijd. Van vrijdag 13 april tot maandag 16 april wordt de Slag om Groningen gestreden. Vanuit het zuiden komen de Canadezen over de Paterswoldseweg de stad binnen. Uit voorzorg blazen de Duitsers vele bruggen op, waaronder de A-brug en de Kranebrug. De Herebrug en de Noorderhoogbrug worden door de Duitsers gebarricadeerd.

De zwaarste gevechten vinden in het Noorderplantsoen plaats en eisen veel doden. De grootste materiële schade valt in de binnenstad. De Noord- en Oostwand van de Grote Markt worden met tanks vanuit het zuiden beschoten; de prachtige panden gaan in vlammen op.

Het beruchte Scholtenshuis, op de plek waar tegenwoordig studentenvereniging Vindicat is gevestigd, wordt volledig verwoest.

De Jozef Israelsstraat in Groningen in 1941

huis schoon maken", verzucht moeder Rekker, "elk tegeltje in de gang. Verschrikkelijk!" Ben lacht, "Dat weet ik nog goed, dat jij altijd mopperde als de kolenboer kwam."

Ook andere handelaren verkochten hun waar aan de deur. "De groenteboer had een mooie moderne wagen", weet Ben, "met een paard ervoor; dat poepte altijd in de straat." De melkboer bracht de melk op de fiets. "Je kwam dan met je pannetje en dan werd er zoveel liter ingegoooid. Het moest gelijk worden gekookt, het was niet gesteriliseerd", vertelt Ben.

Naarmate de oorlog vorderde waren er steeds minder producten. In de Jozef Israelsstraat kwam een coöperatiewinkel. "Je kon er alleen het nodige halen, zelfs geen thee of

koffie. We dronken surrogaatthee en surrogaatkoffie, maar waren blij dat we tenminste iets hadden", vertelt moeder Rekker. "Je moest altijd bonnen meenemen en geld, dat ik herinner ik me nog goed", zegt Ben.

"Honger hadden we niet, maar melk was er allang niet meer", blikt moeder Rekker terug. Toch wisten ze nog wat te bemachtigen. "Mijn vader ging heel vroeg 's morgens naar Onnen om er melk te halen. Blauwe melk", vertelt Ben.

"Dat was omdat ze room eraf schepten, waardoor je supermagere melk krijgt", vult moeder aan. "Dat waren loeders hoor!", lacht ze.

Het leven ging door, maar 's nachts hoorden ze de vliegtuigen boven de stad. "Dan stopten we Ben in een reismandje en stonden bij de voor-

deur, klaar om te vluchten. Als ze verder vlogen, gingen we terug naar bed. Als ze terugkwamen, bleven we liggen. De vliegtuigen waren dan leeg", vertelt moeder Rekker. Soms doken ze ook hun kelder in, die volledig was ondergelopen. "Wij zaten op de traptreden. De wieg met de pootjes in het water."

Tijdens de bevrijding mochten de Rekkers schuilen bij de burens, die een droog souterrain hadden. Moeder Rekker was net bevallen van haar tweede toen de gevechten losbarstten. "Het was vrijdag, ik weet het nog precies", zegt ze.

Het ziekenhuis in de Butjesstraat ging, net als de noord- en oostwand van de Grote Markt, in vlammen op. "En het hele plantsoen stond in brand", weet Ben.

Maar ook in de Jozef Israelsstraat vielen slachtoffers. "Onze buurman ging bij de deuropening kijken en werd meteen doodgeschoten", herinnert moeder Rekker zich.

‘De ratten liepen langs de muur en het was er koud!’

De Rekkers lagen met twee andere families bij de burens op de grond te schuilen. "We gooiden allemaal matrassen op de grond en daar lagen we met tien volwassenen en een stuk of acht kinderen. De wiegen stonden tegen de muur opgestapeld,

an de oorlog

bommen

Foto collectie RHC Groninger Archieven

met een matras er overheen voor de veiligheid. Wat een toestand, hè?”, verzucht moeder Rekker. Eten was er niet te krijgen. “Ik had het geluk dat ik mijn baby zelf kon voeden, want we hadden niets in huis.”

De maandag erop lag de hele stad in puin. De bevrijding alleen eiste enkele honderden levens. “Dan is de oorlog bijna voorbij en vallen er zoveel slachtoffers”, betreurt Ben. Ook werden er bijna driehonderd gebouwen verwoest. “Zo zonde.”

Inmiddels herinnert vrijwel niets meer aan die verwoestingslag. De tanks en militairen zijn verdwenen, de slachtoffers begraven en de gebouwen vervangen. Ook het straatbeeld van de Jozef Israëlsstraat is in de jaren erna erg veranderd. “Wat

me opvalt is dat alle winkels verdwenen zijn”, vertelt Ben. “Op elke hoek was een winkel, ook op het plein. Een bakker, een groenteman, een kapper. Die hebben allemaal het onderspit moeten delven.”

“Het was een chique buurt”, vindt moeder Rekker. “Tegenover ons woonde de neuroloog en verderop de dokter. Prachtige huizen. Nu wonen er allemaal studenten”, klinkt ze enigszins teleurgesteld. Ben, snel: “Maar ook voor hen is het een prachtig plekje.”

Dankzij de studenten staan er ook aanzienlijk meer fietsen. “Zoveel hebben er hier nog nooit gestaan en er waren ook een stuk minder auto’s”, merkt Ben op. “De vorm van de straat is wel hetzelfde. Hier speelden wij altijd. De trapeuning

van de burens was onze glijbaan”, blikt Ben terug. Zijn moeder: “En we gingen elke dag even wandelen in het plantsoen.”

“Het lijkt er nog heel veel op, de paden zijn precies als toen”, weet Ben te vertellen. “Alleen had je toen overal kleine groene hekjes dat je niet op het gras mocht komen. Ik weet dat wij er als kind een keer op speelden en dat een politieagent ons er af joeg. Doodsbenauwd was ik!”

“Wat is dat lang geleden hè?”, zegt moeder Rekker. “En wie had ooit gedacht dat ik hier nog eens met jou zou zitten.”

“Heel bijzonder”, vindt Ben. “En dat het huis zo onveranderd is gebleven. Daardoor is het wel een beetje oud. Die huisbaas van jou mag het wel eens opknappen!”

De huisgenoten

■ Werna (19, tweedejaars geneeskunde): “Dit is wel heel anders dan een plaatje in een geschiedenisboek. Dit is een straat die je echt kent en het huis waarin we wonen. Indrukwekkend om dit zo te zien. Als je door de stad loopt, dan zie je wel dat sommige panden nieuw zijn en andere nog oud, maar ik had nooit echt beseft dat dat door de oorlog kwam. Het is ook een vreemd idee dat er in het Noorderplantsoen gevochten is, terwijl je daar nu lekker op het gras van de zon geniet. Meestal sta je niet zo stil bij de geschiedenis, maar ik vind het erg leuk om nu meer te weten van het leven in die tijd.”

■ Josi (20, eerstejaars psychologie): “Ik kan me moeilijk voorstellen dat het er echt zo uit heeft gezien. Het is onwerkelijk. Ik zal niet snel meer klagen over te weinig ruimte, nu je weet hoe zij hier tijdens de oorlog geleefd hebben. Het is wel vreemd om hier als Duitse te zitten. Het was een oorlog tussen mijn land en dat van jullie en nu woon ik hier. Mijn generatie is niet verantwoordelijk voor de oorlog, maar toch worden we er wel op aangekeken. Mensen vinden dat je je schuldig moet voelen.”

■ Jasper (24, vierdejaar biologie en medisch laboratoriumonderzoek): “Het halve huis was weg, ongelooflijk. Ik wist wel dat het een loopgravenoorlog was, maar dat het hier zo heftig was, wist ik niet.

Het is wel een gek idee dat hier een kolenboer door het huis reed en dat ze ‘douchten’ in de tuin. Je kijkt nu toch wel anders naar het huis, wetende dat zij al dezelfde kraan hadden en dat de schuur er al stond. Dat is echt leuk om

te weten. Wel opvallend dat de huur toen ook al hoog was. Apart dat er nog zoveel hetzelfde is gebleven, dat het in al die jaren niet veranderd is. De huisbaas mag inderdaad weleens gaan opknappen.”

■ Bart (21, studeert niet): “Ik was echt verbaasd dat het huis gebombardeerd was en nog per ongeluk ook. Een raar idee, het is toch je huis. Ik wist natuurlijk wel dat het in Nederland oorlog was, maar dacht dat het vooral beneden de rivieren was. Over het noorden had ik nog nooit iets gehoord. Ik wist ook niet dat de plek van V&D verwoest was. Ik zou wel willen weten hoe het er eerst uitzag. Het was vast veel mooier.

Het is apart om meer van het verleden te weten en je te realiseren dat het leven hier zo anders is geweest. Ik vind het vooral een gek idee dat de keukens nog uit die tijd stamt en dat zij daar ook al stonden te koken.”

■ Yerma (17, eerstejaars verpleegkunde): “Ik vind vooral de foto’s van het gezinnetje heel schattig, zo op de stoep bij onze voordeur. Grappig dat het nu nog precies dezelfde deur is als toen; ik vond hem er ook al zo oud uit zien. Wel erg dat huis is gebombardeerd, maar wel bijzonder om dat zo te zien. Er werd natuurlijk overal gevochten in de oorlog, maar ik had er nooit bij stilgestaan dat dat ook hier in straat gebeurde.

Ik heb me eigenlijk nooit zo bezig gehouden met de oorlog, maar ik kan me er nu wel een voorstelling van maken. Het is leuk om te weten hoe die mensen er vroeger woonden en hoe het leven toen was, dat heb ik me wel eens afgevraagd. Ik zou nog wel meer foto’s uit die tijd willen zien.”

Maartje Kouwen en mevrouw Rekker